

Φροντίζοντας την Κοινή μας Πολιτιστική Κληρονομιά

Μια παρουσίαση
απο τον Τάκη Χατζηδημητρίου
και την Άννα Μαραγκού
Για το Καφενείο της Πέμπτης
Πέμπτη, 10 Φεβρουαρίου 2022, 7:30μμ

Φροντίζοντας την Κοινή μας Πολιτιστική Κληρονομιά

Θέμος Δημητρίου

Να σας καλωσορίσω στο Καφενείο της Πέμπτης, απόψε έχουμε μαζί μας δυο πολύ σημαντικούς ανθρώπους που ασχολήθηκαν με την Πολιτιστική Κληρονομιά τούτου του τόπου.

Πολιτιστική κληρονομιά δεν είναι κάτι που αυταπόδεικτα είναι καλό ή κακό ή χρησιμοποιείται καλά ή κακά αντίθετα πολλές φορές χρησιμοποιήθηκε και σαν όπλο διχασμού, εργαλείο σοβινιστικής έξαρσης, και προσπάθεια επιβολής της μιας κοινότητας πάνω στην άλλη και στην Κύπρο και αλλού. Πρέπει να θυμηθούμε ότι τα περισσότερα έθνη βασίστηκαν πάνω σε μια υποτιθέμενη κληρονομιά την οποίαν είχαν για να κτίσουν το έθνος τους εναντίον των άλλων γύρω τους, και ότι ολόκληροι πόλεμοι έγιναν με βάση αυτή τη λογική.

Η Κύπρος δεν ήταν εξαίρεση και ιδιαίτερα από το 74 και μετά η Πολιτιστική Κληρονομιά χρησιμοποιήθηκε σαν όπλο κατηγορίας του άλλου, από τους Ε/Κύπριους ενάντια στους Τ/Κύπριους και από τους Τ/Κύπριους ενάντια στους Ε/Κύπριους για την βαρβαρότητα και την καταστροφή του πολιτισμού.

Αν υπάρχει κάτι το οποίο πρόσφερε η Τεχνική Επιτροπή για την Πολιτιστική Κληρονομιά είναι πέραν από τα μνημεία τα οποία κατάφερε να φροντίσει και να ασχοληθεί μαζί τους και να περισώσει, είναι ότι ακριβώς άλλαξε αυτή την αντίληψη του τί είναι Πολιτιστική Κληρονομιά και την έχει μετατρέψει από μια διχαστική έννοια σε μια έννοια που συνενώνει, που δίνει ελπίδα για το μέλλον. Φυσικά η σημαντική αυτή αλλαγή έγινε κάτω από την καθοδήγηση, κύρια του Τάκη Χατζηδημητρίου, που έχουμε απόψε μαζί μας και θα συζητήσουμε ακριβώς αυτή την πορεία, αυτή την προσπάθεια η οποία γίνεται και τη σημασία της για την Κύπρο και για το πολιτικό μέλλον τούτου του τόπου.

Η Άννα Μαραγκού, που είναι επίσης απόψε μαζί μας, είναι επίσης μια σημαντική παρουσία στο χώρο της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, έχει δώσει τεράστια σημασία σε αυτή ακριβώς την ενωτική δυνατότητα της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και είναι από τους λίγους ανθρώπους που πρόσφεραν τόσα σε αυτό το τομέα. Είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε ότι δεν

υπάρχουν απόλυτες έννοιες οι οποίες είναι καλές ή κακές, εξαρτάται τί κάνουμε μαζί τους, πώς τις βλέπουμε, πώς τις καταλαβαίνουμε και πώς αποδίδουμε την αλήθεια που περιέχουν.

Πριν δώσω το λόγο στο Τάκη και την Άννα να μου επιτρέψετε να αφιερώσω αυτή την νύχτα του Καφενείου στη Βάνια Δημητρίου τη γυναίκα μου που χάσαμε την περασμένη Δευτέρα, πολύ περισσότερο γιατί η ενασχόληση μου με την Πολιτιστική Κληρονομιά και την τεχνική επιτροπή, ήταν ίσως από τις λίγες δραστηριότητες μου που είχε την πλήρη συμφωνία και την υποστήριξη τη δική της.

Ο λόγος στο Τάκη.

Τάκης Χατζηδημητρίου

Σωστά αφιερώνεται το αποψινό Καφενείο στη μνήμη της Βάνιας Δημητρίου. Η συμπαράσταση που ένωσες Θέμο, ως μέλος της τεχνικής επιτροπής από μέρους της, την κάνει πιο οικεία σε όλους μας. Οι δικοί μας βρίσκονται πάντα μαζί μας.

Φίλοι μου μιλούμε για την Πολιτιστική Κληρονομιά ωσάν να είναι ένα θέμα απομονωμένο, όμως η καταστροφή της δεν είναι κάτι που συνέβη απρόσμενα ως ένα ξεχωριστό κεφάλαιο στην Κυπριακή ιστορία. Ήταν συνάρτηση της συνολικής πορείας του κυπριακού δράματος, για να μην πω προβλήματος. Ήταν συνάρτηση της εκτροπής του εθνικό-απελευθερωτικού σε διακοινοτική σύγκρουση, σε αντικομμουνιστική υπόθεση, που την συνόδευσε εσωτερική συνωμοσία με ανατινάξεις και φόνους.

Η πολιτιστική κληρονομιά ήταν σε κίνδυνο όταν με την ανεξαρτησία αντί να απλώσουμε χέρια συνεργασίας και συμπόρευσης των δυο κοινοτήτων, κάναμε Ακρίτες και ΤΜΤ. Οι διακοινοτικές τελικά αποτέλεσαν στην πατρίδα μας το αποκορύφωμα ενός εμφυλίου πολέμου, αυτοκαταστροφικού της ζωής, της πορείας, της ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Την ώρα της ανεξαρτησίας αντί να προσεγγίσουμε τον άνθρωπο, τις αξίες, τη δημοκρατία, την ελευθερία, την κοινωνική δικαιοσύνη, τη συνύπαρξη, την αλληλεγγύη, επιλέξαμε την αντιπαράθεση, τη στρατιωτικοποίηση του κυπριακού.

Η καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς ήταν αποτέλεσμα, της στρατοκρατίας. Ναι, η στρατοκρατία ήταν αυτή που τελικά οδήγησε στο πραξικόπημα και στην εισβολή. Η καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι μία διαδρομή, μία πορεία. Αν είχαμε, ειρήνη στην Κύπρο, συνεργασία, συμπόρευση θα είχαμε και τη συντροφιά της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, θα είχαμε ενότητα, και διαφορετική αντίληψη για την Κύπρο και τον πολιτισμό της .

Όσα χωριστικά συνέβησαν σήμαιναν διαίρεση και αδυναμία προσέγγισης μεταξύ των ανθρώπων, σήμαιναν Βορρά - Νότο. Όταν μάλιστα σε κάποια εποχή αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες για επικοινωνία μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων τούτο θεωρήθηκε μεγάλη προδοσία. Αντί η ηγεσία μας να φροντίσει, να απλώσει χέρια συνεργασία, ανεχόταν , αν δεν ευνοούσε, τη διαιώνιση της διαίρεσης.

Βρεθήκαμε έτσι χωρισμένοι σε μέτωπα, σε αναμέτρηση, σε συγκρούσεις εθνικών προσανατολισμών, με στρατούς, εισβολές, κατοχές και τελικά με αλληλοκατηγορίες.

Μέσα στον κυκεώνα των συγκρούσεων και των καταστροφών ταυτόσημη υπήρξε η τύχη της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη αυτή της τύχης των τραγικών ανθρώπων. Απώλειες απροσμέτρητες. Τα μνημεία λεηλατήθηκαν χωριά και σπίτια εγκαταλείφθηκαν. Το κάθε σπίτι, το κάθε δίκωρο, το κάθε κέντημα, το κάθε πιάτο, πάνω στις σουβάντζες, ήταν πολιτιστική κληρονομιά.

Κοντά στις άλλες απώλειες και αγνοούμενους θα πρέπει να προσθέσουμε και τα μνημεία, γιατί έχουμε κι εδώ, στο χώρο των μνημείων, θύματα, με νεκρούς κι αγνοούμενους.

Έζησα όλα αυτά τα πράγματα, αγαπητοί φίλοι σε όλα τα μέτωπα. Τα έζησα και εγώ μέσα στο κλίμα της διαίρεσης. Κάποτε άρχισα να βλέπω ότι υπάρχουν και άλλοι άνθρωποι στην Κύπρο, και αυτό δεν μου το πρόσφερε η Κυπριακή Δημοκρατία, η κυπριακή ηγεσία, μου το πρόσφεραν οι Αμερικανοί, που μου έδωσαν για πρώτη φορά την ευκαιρία να επικοινωνήσω με Τουρκοκύπριους μέσα στο 1990.

Ύστερα φυσικά με τη βουλευτική μου ιδιότητα βρέθηκα στο Συμβούλιο της Ευρώπης και εκεί έζησα το θέμα της σύγκρουσης και των αλληλοκατηγοριών με τους Τουρκοκύπριους σε διεθνές επίπεδο. Λέγαμε «εντάξει υπάρχει το πολιτικό πρόβλημα το οποίο λόγω συμφερόντων μπορεί να μη γίνεται όσο θα θέλαμε κατανοητό, όμως υπάρχει και η πολιτιστική κληρονομιά που είναι φως φανάρι, οι εκκλησίες που καταστρέφονται που γίνονται στάβλοι, που έχουν λεηλατηθεί, θα μας καταλάβουν, οι ξένοι και θα μας βοηθήσουν να τη σώσουμε».

Τι γινόταν όμως μετά φίλοι μου; Κάναμε μια καταγγελία και οι ξένοι έλεγαν: «Θα καλέσουμε και την άλλη πλευρά». Ερχόταν και άλλη πλευρά και αρχίζαμε μία διελκυστίνδα μέσα στο διεθνή χώρο, καυγά και σύγκρουση, ποιος τι και πόσα κατάστρεψε και οι ευρωπαίοι να μας βλέπουν και να βαριούνται. Θυμάμαι μια φορά μάλιστα την προηγούμενη ξενύχτησα για να τα επαναλάβω όλα όσα είχα στο μεταξύ συγκεντρώσει και να τα έχω νωπά, διεθνείς συμβάσεις, νούμερα, καταλόγους, τα πάντα. Νόμιζα ότι είχα όλα τα επιχειρήματα για να κατατροπώσω την άλλη πλευρά, και να σώσω την πολιτιστική κληρονομιά. Άρχισα να μιλώ, οπότε σε λίγο, γυρίζει ο Πρόεδρος και μου λέει, «έχεις ακόμα πέντε λεπτά». Κατέρρευσα αγαπητοί μου φίλοι.

Για μένα ήταν το πιο βασικό πράγμα της ζωής μας, η έννοια του πολιτισμού και διά του πολιτισμού η Κύπρος, οι άνθρωποι και η ύπαρξή μας. Κατάλαβα ότι δεν είχα περιθώριο ακόμα και να υπερασπιστώ το θέμα μου.

Το θέμα στη σε συνέχεια έμπαινε σε μια γραφειοκρατική διαδικασία. Οριζόταν κάποιος εισηγητής, (rapporteur) ερχόταν στην Κύπρο, περνούσε καλά μαζί μας, περνούσε καλά με τους Τ/Κύπριους, έκανε και μία έκθεση διφορούμενη, για να μη βρεθεί και σε μπελάδες ο άνθρωπος, δεν μέναμε ικανοποιημένοι και θέλαμε άλλο εισηγητή. Αυτό ήταν μια δοκιμασία που με έκανε ένα συλλογιστώ ότι δεν θα έρθει κανένας απέξω να μας βοηθήσει και ότι αν πραγματικά θέλουμε τη σωτηρία της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να συνεργαστούμε Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι. Συλλογίστηκα ότι αυτό θα μπορούσε να γίνει στα πλαίσια κάποιας μορφής συνεργασίας μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων εμπειρογνώμωνων. Δεν κράτησα την ιδέα για τον εαυτό μου. Συζήτησα το θέμα με τον τότε Γενικό Εισαγγελέα Αλέκο Μαρκίδη. Η Γενική Εισαγγελία χειριζόταν τότε τα θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεκδικήσεις αντικειμένων που ανευρίσκονταν σε διάφορες χώρες όπως και στις διακρατικές προσφυγές στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τον ενημέρωσα για την εμπειρία μου και υποστήριξα ότι δεν μπορούμε να συνεχίσουμε την ίδια τακτική γιατί αποδείχτηκε ατελέσφορη. Υποστήριξα, στη συνέχεια, ότι θα πρέπει να προχωρήσουμε με θετικές προτάσεις. Υπήρχε τότε και το Γραφείο του Κυπριακού και ενεπλάξαμε τον Κώστα Αποστολίδη. Προχωρήσαμε στη διατύπωση σχεδίου για τη δημιουργία Διεθνούς Οργανισμού στον οποίο να μετέχουν Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι ως εμπειρογνώμονες, για τη σωτηρία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το σχέδιο κατατέθηκε από τη Βουλή στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της

Ευρώπης και έγινε θετικά δεκτό. Αυτά συνέβησαν το 2000. Την ιδέα τελικά την μποϊκόταρε ο Ντενκτάς.

Έτσι όταν το 2008 έγινε η Τεχνική Επιτροπή Πολιτιστικής Κληρονομιάς και είχα το προνόμιο, μου η μοίρα μου επεφύλαξε να είμαι μέλος της, στη πρώτη συνεδρίαση με τους Τουρκοκύπριους, είπα: «Ακούστε είμαστε φταίχτες και οι δύο, καταστρέψαμε τούτο το τόπο, να μην ξαναρχίσουμε τα ίδια, αν ξαναρχίσουμε τα ίδια με αλληλοκατηγορίες αυτή η Επιτροπή δεν έχει κανένα μέλλον και καμιά πιθανότητα να κάνει οτιδήποτε. Όλα όσα είχαμε να πούμε ο ένας για τον άλλο τα είπαμε, αν θέλετε να έχουμε μία δημιουργική παρουσία πρέπει να εγκαταστήσουμε ένα πνεύμα συνεργασίας για την κοινή πολιτιστική κληρονομιά». Μπορώ να πω φίλοι μου ότι βρήκα ανταπόκριση και αρχίσαμε να λειτουργούμε με αυτή την αρχή. Αλλά μη νομίζετε ότι οι όροι εντολής ή αυτή και μόνο η αρχή ήταν αρκετή για να στηρίξει την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το δεύτερο πράγμα που ανακάλυψα, μέσα στην Τεχνική Επιτροπή ήταν η γλώσσα επικοινωνίας. Πάμε όλοι με την γλώσσα που ακούμε, που διαβάζουμε στις εφημερίδες, που ακούμε στα ραδιόφωνα, που είμαστε συνηθισμένοι. Ε, λοιπόν αυτή δεν είναι η γλώσσα της συνεννόησης, χρειάστηκε να βρούμε τη γλώσσα της συνεννόησης για να μπορέσουμε να επικοινωνήσουμε μεταξύ μας και να προχωρήσουμε παρακάτω. Μετά που το βρήκαμε αυτό, έπρεπε να εξηγηθούμε και σαν άνθρωποι, με ειλικρίνεια, ώστε να ξέρει ο άλλος ότι εκείνα που λέμε τα εννοούμε, ότι δεν έχουμε κρυφές σκέψεις. Τούτο μας βοήθησε να εγκαταστήσουμε κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ μας και να ξεπεράσουμε προβλήματα, χάσματα και προκαταλήψεις του παρελθόντος. Το τρίτο ήταν να μάθουμε την ιστορία του άλλου μέσα στην Τεχνική Επιτροπή.

Μέσα στη Τεχνική Επιτροπή μας ήταν η Εμινέ. Ήταν στην κοιλιά της μάνας της όταν σκοτώσαμε το πατέρα της, που ήταν βουλευτής της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ήταν ο Αλί Τουντζάι που σκοτώσαμε τον πατέρα του όταν ήταν επτά χρονών. Μη νομίζετε ότι αυτά τα πράγματα δεν βάραιναν την ατμόσφαιρα στο ξεκίνημα της Επιτροπής. Όταν μάθαμε και τις

ιστορίες των άλλων είπαμε, «ναι εδώ υπάρχει ο κοινός πόνος της Κύπρου» και μπορέσαμε να δημιουργήσουμε και την ανθρώπινη επικοινωνία, την εμπιστοσύνη και την κοινή συνεργασία.

Χρειαζόταν να οικοδομήσουμε και μια παραγωγική διαδικασία για την έναρξη πρακτικής δουλειάς. Αρχίσαμε την καταγραφή των μνημείων και προχωρήσαμε σε περιοδείες για να βλέπουμε τα μνημεία εις τους χώρους τους, τα ερείπια της πατρίδας μας και τη μοναξιά των μνημείων. Τα μνημεία να είναι εκεί, στη θέση τους, οι άνθρωποι όμως να λείπουν. Κι ακόμη μεγαλύτερη μοναξιά γιατί δίπλα ή παραδίπλα από τα μνημεία υπήρχαν πια νέα κτίσματα ογκώδη και πολυτελή να τα πνίγουν και ν' αλλοιώνουν το χώρο και το τοπίο.

Ύστερα έπρεπε να κατανοήσουμε και το άλλο, ότι δεν θα παίζαμε το παιχνίδι του «ένα σου-ένα μου», ή «ικανοποίηση δική σου - ικανοποίηση δική μου». Πήραμε τα μνημεία στην ολότητα του σ' ολόκληρη την Κύπρο, πέραν από χωριστικές γραμμές και συρματοπλέγματα. Γινόταν πολύς λόγος για την Αμμόχωστο. Για παράδειγμα αναφερόταν ότι έργα στα τείχη έπρεπε να αντιμετωπιστούν με έργα στα Βαρώσια. Καταλάβαμε σύντομα ότι τέτοιοι υπολογισμοί οδηγούσαν σε αδιέξοδα και αφήναν τα μνημεία να καταρρέουν. Οπότε χρειάστηκε να τα ξεπεράσουμε κι αυτά, για να πούμε ότι δεν υπάρχουν όροι και προϋποθέσεις, για την διόρθωση των μνημείων. Όλα είναι μνημεία δικά μας, όλα είναι τα ίδια στην ψυχή μας, είτε είναι εκκλησίες, είτε είναι Ρωμαϊκά, Ελληνικά, Οθωμανικά, Φράγκικα και θα τα βλέπαμε σαν μίαν ενότητα.

Είδαμε λοιπόν τα μνημεία στο σημείο που βρισκόντουσαν, αρχίσαμε τις μελέτες, είχαμε και τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με χρηματοδότηση της ΕΕ έγινε μια πρώτη καταγραφή μνημείων με ξένους εμπειρογνώμονες και ένας πιο λεπτομερής σχεδιασμός. Στο μεταξύ είχαμε κάνει και τις δικές μας μελέτες. Πάλι όμως το θέμα ήταν, ναι είχαμε τα μνημεία, την επικοινωνία, αλλά πώς στήνεις σκαλωσιές ή έστω προσωρινά υποστυλώματα ήταν το άλλο μεγάλο πρόβλημα. Πέρασαν 4-5 χρόνια μέχρις ότου μπορέσουμε να συνδέσουμε όλα τα επιμέρους και να προχωρήσουμε σε πρακτική εργασία.

Εμείς στην Τεχνική Επιτροπή, ξέραμε ότι δουλεύαμε, ότι παραγάγαμε έργο, ότι προχωρούσε η δουλειά μας, οι άλλοι όμως δεν τα έβλεπαν, μας έλεγαν «μα τί κάνετε, δεν βλέπουμε τίποτε». Χρειαζόταν να απολογούμαστε για αρκετό καιρό σε δικούς μας και ξένους, μέχρις ότου εμπνεύσαμε να αποκτήσουμε την εμπιστοσύνη τους. Ακολούθησε η χρηματοδότηση από πλευράς Ευρωπαϊκής Ένωσης και η συνεργασία μας με το UNDP που συνέβαλε στο ξεπέρασμα εμποδίων και στην επίλυση πρακτικών ζητημάτων.

Πώς δουλεύει η Τεχνική Επιτροπή; Τα μέλη της δεν αντιπροσωπεύουν θεσμούς και είναι τοποθετημένα υπό την προσωπική τους ιδιότητα. Μετα τη λήψη αποφάσεων στην Τεχνική Επιτροπή η κάθε πλευρά αντιμετωπίζει τα θέματα με τις ειδικές της διαδικασίες. Έτσι ξεπερνούμε την έννοια, ποιος αναγνωρίζει ποιον και ποιος δεν αναγνωρίζει. Εμείς δεν αναγνωρίζουμε το βορρά, ο βορράς δεν αναγνωρίζει το νότο, αυτό το πράγμα ξεπεράστηκε με την επιτροπή, και με την ανάληψη της προσωπικής ευθύνης των μελών της τεχνικής επιτροπής μέσα στο κλίμα της ειλικρίνειας και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ώστε όποια προβλήματα αντιμετώπιζε ο κάθε ένας, στο εσωτερικό του μέτωπο, να μπορεί να τα αντιμετωπίσει.

Η συντήρηση των μνημείων ήταν μία καινούργια εμπειρία για τη Επιτροπή. Το πρώτο μνημείο που παραλάβαμε πανηγυρικά ήταν η Παναγία στο Τραχώνι της Κυθρέας.

Ναός του 16ου αιώνα στο χωριό Τραχώνι Κυθρέας

Μία μέρα του Δεκέμβρη, από τις θυελλωδέστερες που μπορεί να πέρασε η Κύπρος κρύο, παγωνιά, χιονιά, βροχές κλπ. κι όμως γέμισε η εκκλησία κόσμο που ήρθε από παντού. Εκεί διαπίστωσα ότι υπήρξαν χωρικοί, που έρχονταν για πρώτη φορά στο χωριό τους, άνθρωποι με προκατάληψη που δεν ήθελαν ποτέ να περάσουν από την άλλη πλευρά, άνθρωποι που πήγαν στις γειτονιές τους και είδαν το σπίτι τους να κατοικείται από άλλους και όταν μπήκαν μέσα στην εκκλησία του χωριού ένιωθαν μια ευδαιμονία. Θυμάμαι μάλιστα συγκεκριμένο πρόσωπο, γνωστό από την νεότητα μου, που γυρίζει και μου λέει «ξέρεις εδώ στεκόμουν και όταν ήμουν μικρό παιδί και σήμερα είναι η ευτυχέστερη μέρα της ζωής μου». Πήγε στο χωριό του το κατεχόμενο και είδε στο σπίτι του να κατοικούν άλλοι και ήταν η ευτυχέστερη μέρα της ζωής του. Ένοιωσα τι σημαίνει ο δεσμός των ανθρώπων με τους χώρους της ιστορίας και της παράδοσής τους. Εκεί στο Τραχώνι της Κυθραίας είδα για πρώτη φορά Τ/Κύπριους να απλώνουν χέρι συνεργασίας, είδα το κόσμο που μας φιλοξένησε. Μέσα σε αυτό το κλίμα αντιλήφθηκα ανθρώπους οι οποίοι θέλησαν να εγκαταστήσουν φιλικές μεταξύ τους σχέσεις. Το μνημείο γινόταν ένας χώρος ύπαρξης, συνύπαρξης, συμπόρευσης, κατανόησης, αλληλοκατανόησης, μέσα στη δυστυχία των ανθρώπων, γιατί και οι Τ/Κύπριοι που βρίσκονταν εκεί κάποιο σπίτι εγκατέλειψαν.

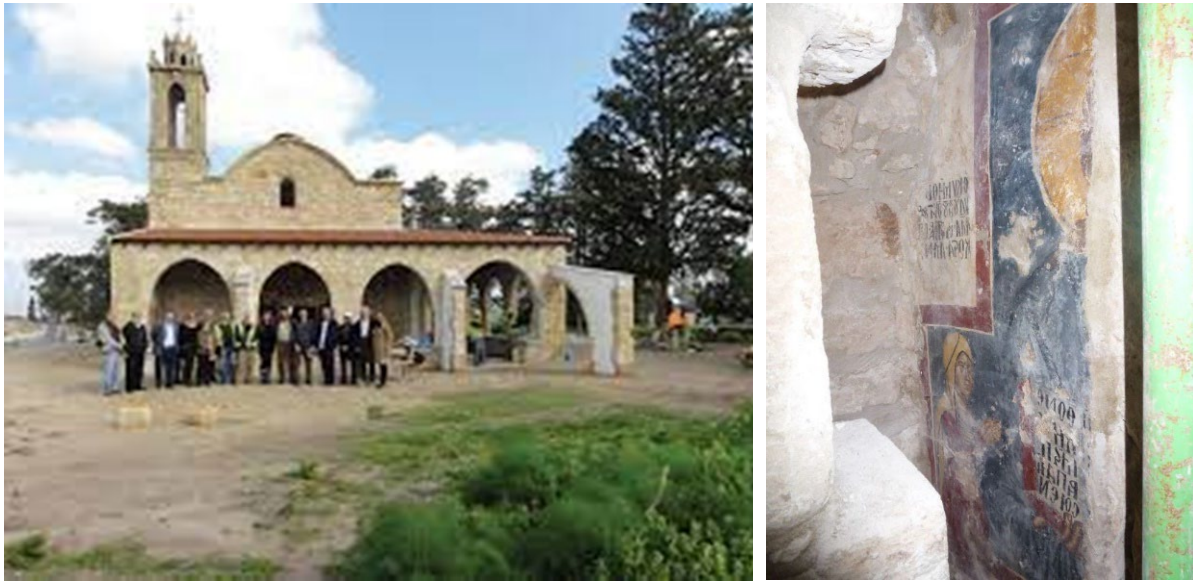

Το Μοναστήρι του Αποστόλου Ανδρέα στην Καρπάσια

Προχωρήσαμε λοιπόν φίλοι μου, μέσα σε αυτή τη διαδικασία και είχαμε πρόγραμμα. Άρχισε να διαδέχονται το ένα μνημείο μετά το άλλο, το καθένα με την δική του σημασία. Να πω για παράδειγμα για τον Απόστολο Αντρέα, έχει σημασία, η αποκατάστασή του εξελίχθηκε σε μια περιπέτεια απίστευτη. Άρχισε να γίνεται λόγος για την αποκατάστασή του το 2000 με χρηματοδότηση Αμερικανών. Προέκυψαν διαφωνίες πάνω στα σχέδια που ετοιμάστηκαν με αποτέλεσμα να ματαιωθεί το έργο. Το Χαλά Σουλτάν προχώρησε κανονικά και ολοκληρώθηκε η αποκατάστασή του. Ο Απόστολος Ανδρέας έμεινε εκεί ατημέλητος με τη φθορά να γίνεται όλο και πιο αισθητή. Όταν το 2008 η κατάσταση του επιδεινώθηκε περισσότερο και έφτασε να μπαίνουν θέματα ασφάλειας για τους επισκέπτες και το κτίσμα να θεωρείται επικίνδυνο το ζήτημα έφτασε κοντά μας. Είναι τότε που μας πληροφόρησαν ότι θα έβγαινε ανακοίνωση για απαγόρευση των επισκέψεων για να μην έχουμε και καινούργιο Μαρί.

Μας κάλεσαν και μας εξέθεσαν την κρισιμότητα της κατάστασης. Είπαμε το αναλαμβάνουμε εμείς κάτω από τις διαδικασίες της Τεχνικής Επιτροπής. Πήραμε και από τους Τουρκοκύπριους την έγκριση, το ανακοινώσαμε και χρειάστηκε ένας ολόκληρος χρόνος να μας δώσουν τα σχέδια για να μπορέσουμε να αρχίσουμε. Και τότε μας τα έδωσαν, όταν απείλησε το ΕΒΚΑΦ ότι «αν δεν επιδιορθώσετε εσείς τον Απόστολο Ανδρέα θα το κάνουμε εμείς» και πάλι επενέβη Τεχνική Επιτροπή και βρήκε τη λύση. Πρότεινε τη συνεργασία και έγινε το μοναδικό, το απίστευτο, αλλά και που δημιούργησε προηγούμενο, συνεργασίας ΕΒΚΑΦ και Εκκλησίας. Για τη χρηματοδότηση της συντήρησης του Αποστόλου Ανδρέα, η κάθε πλευρά θα συνέβαλλε με εισφορά με 2,5 εκατομμύριων ευρώ. Είναι κάτι το μοναδικό. Δεν επαναλήφθηκε σε άλλο μνημείο, όμως έχω την εντύπωση ότι καταγράφηκε στην ιστορία

ως προηγούμενο για την αυριανή Κύπρο, της ειρήνης της συνεννόησης και συνεργασίας μεταξύ ανθρώπων και καταστάσεων.

Άγιος Αυξέντιος

Είχαμε και τις αποζημιώσεις μας, τις ευτυχίες μας. Τον Άγιο Αυξέντιο, τον επισκεφθήκαμε στις περιόδους μας, είδαμε μια τεράστια ρωγή, και είπαμε καταρρέει η εκκλησία και πρέπει να σπεύσουμε να τη σώσουμε. Της δώσαμε μία προτεραιότητα και αρχίσαμε δουλειά και εκεί μέσα στη μεσοτοιχία βρήκαμε και τη Σταουρούλα δεομένη (μια τοιχογραφία που παρέμενε κρυμμένη για αιώνες) την κόρη του παπά που φαίνεται να την έχασε νέα. Το έχω ξαναπεί αλλά θα το επαναλάβω: Σαν πρότυπο ομορφιάς και μυστήριου στην ανθρωπότητα, που έγινε και δικό μας, είναι η Τζοκόντα, εμένα στην ψυχή μου πλάι στη Τζοκόντα είναι η Σταουρούλα του Αγίου Αυξεντίου. Ήταν από τις αποζημιώσεις, τις μεγάλες, που είχαμε σαν Τεχνική Επιτροπή, να ανακαλύπτουμε κόσμους, να βλέπουμε ομορφιές, άγνωστες, κρυμμένες. Ομορφιές που παρουσιάστηκαν τότε; Όταν άπλωσαν χέρι Ε/Κ και Τ/Κ και συνεργάστηκαν για να φτιάξουν μια εκκλησία. Μπορούν να γίνουν τα θαύματα όταν υπάρχει ένα πνεύμα ανάλογο συνεργασίας συμπόρευσης κατανόησης.

Ο Πύργος του Οθέλλου ξαναζωντάνεψε όλη την Αμμόχωστο, όλο τον πλούτο της Αμμοχώστου, την ιστορία της, τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της πόλης. Η Αμμόχωστος είναι το πιο χαρακτηριστικό μνημείο της Κύπρου, είναι ο σημαντικότερος χώρος που συγκεντρώνει τόσα πολλά μνημεία. Αν συμπεριλάβουμε σε αυτόν και τη Σαλαμίνα είναι μοναδικός. Η Αμμόχωστος είναι μια εξέλιξη και μια διαδρομή της ίδιας της Σαλαμίνας. Είναι ένας τόπος ενδεικτικός του τί είναι η Κύπρος, ποιο πλούτο ζωντανεύει, και ποια διαδρομή της μέσα στην ιστορία.

Εκείνη τη μέρα πραγματικά ζωντάνευαν όλες οι γλώσσες, όλοι οι πολιτισμοί που πέρασαν από την Αμμόχωστο και την έκαναν θαυμαστή πόλη, μοναδική. Είναι κρίμα που η διχοτόμηση, η διαίρεση της πατρίδας μας, οι ανταγωνισμοί, δεν την έχουν υψώσει ακόμα σε παγκόσμιο σύμβολο. Είναι φυσικά γνωστός ο Πύργος Οθέλλου, κατά παραχώρηση, κατά ερμηνεία, έχει παγκόσμια φήμη, αλλά η Αμμόχωστος στο σύνολό με τα θαυμαστά της μνημεία της παραμένει άγνωστη για την ανθρωπότητα και για τους Κύπριους.

Ο Πύργος του Οθέλλου, Αμμόχωστος

Μέσα από τις διαδικασίες μας προσπαθήσαμε να προωθήσουμε την έννοια της επικοινωνίας των ανθρώπων. Τότε στην εποχή του Ταλάτ, και αργότερα του Ακιντζί, συναντούσαμε κατανόηση. Η παραλαβή ενός μνημείου ήταν ένα μεγάλο γεγονός. Πληροφορούσαμε προηγουμένως του Τ/Κύπριους, τους ενημερώναμε τί πάμε να κάνουμε, παίρναμε τους Ε/Κύπριους για να παρακολουθήσουν την εξέλιξη των έργων, οργανώναμε μεγάλες γιορτές και τελετές, ολόκληρα πανηγύρια με την παραλαβή ενός έργου. Έρχονταν οι άνθρωποι σε επαφή, υπήρχε επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων, δημιουργούνταν σχέσεις, αλληλοκατανόησης, ελπίδας και προοπτικής.

Με τον Ακιντζί είχαμε και μία άλλη πάρα πολύ σημαντική εξέλιξη η οποία αυτή τη στιγμή διαδραματίζει πολύ ουσιαστικό ρόλο. Είχαμε κάνει από την αρχή την πρόταση για αυτοχρηματοδοτούμενα έργα. Δηλαδή με χρηματοδότηση των προσφύγων για συντήρηση εκκλησιών, των εκκλησιών των χωριών τους. Η πρόταση εκκρεμούσε για χρόνια. Δεν γίνονταν δεκτή αγαπητοί φίλοι. Υπήρχε η δυσπιστία έναντι των παπάδων, αλλά και η επιφύλαξη, από τις αρχές του βορρά, ότι με τα χρήματα που θα βάζαμε θα θεωρούσαμε τα μνημεία δικά μας, θα έχουμε απαιτήσεις. Χρειάστηκε να έρθει ο Ακιντζί για να πει ναι, αλλά και πάλι, εδώ μπαίνει το θέμα των διαδικασιών και του χρόνου. Η Τεχνική Επιτροπή είχε αυτή την πολυτέλεια, θα πρέπει να την αναγνωρίσουμε και να την αναγνωρίσουμε και στους Προέδρους της Δημοκρατίας. Θέλω να είμαστε δίκαιοι με όλους, μας διόρισε ο Χριστόφιας, μας κράτησε ο Αναστασιάδης, είχαμε την πολυτέλεια του χρόνου για να μπορούμε να προχωρούμε τα προγράμματα μας, είχαμε και την πολυτέλεια του χρόνου να προχωρήσουμε αυτό το θέμα των αυτοχρηματοδοτούμενων. Διότι δεν ήταν αρκετό, ακόμα και την στιγμή που έρχονταν οι χορηγοί και μας έλεγαν έχουμε, 5 -10 -20-30 χιλιάδες ευρώ για να γίνουν έργα. Εγώ νόμιζα ότι θα παίρναμε 5-10 χιλιάδες να κάναμε κάποιες δουλειές σε κάποια μνημεία και θα τέλειωνε.

Όταν πήραμε 10 χιλιάδες για κάποιο μνημείο και πήγαμε για να δούμε τι πρέπει να γίνει, είδαμε ότι αν ξοδεύαμε εκείνες τις 10 χιλιάδες απλώς θα τα σπαταλούσαμε τα χρήματα. Για να γίνει οποιαδήποτε παρέμβαση χρειαζόνταν 30 -40 -50 -60 χιλιάδες. Οπότε χρειάστηκε να μπούμε σε μία άλλη συμπληρωματική διαδικασία, δημιουργήσαμε τον θεσμό των συγχρηματοδοτούμενων. Δηλαδή να γίνονται πρώτα οι κατάλληλες μελέτες, και ανάλογα με τις ανάγκες και να συμπληρώνεται το ποσό με συνεισφορά της Τεχνικής Επιτροπής. Έτσι αυτή τη στιγμή υπάρχει μας δίνεται η ευκαιρία να τα προχωρήσουμε την πραγματοποίηση περισσότερων έργων.

Φίλοι μου θέλω να σας πω και κάτι άλλο, έχω ζήσει μία ζωή ολόκληρη μέσα σε συνεδριάσεις. Δεν ξέρω αν πέρασε μια μέρα της ζωής μου που δεν την λογάρισα μαζί με την Κύπρο. Είμαι μπλεγμένος σε αυτά τα πράγματα 70 χρόνια. Οι συνεδριάσεις μου με τους Τουρκοκύπριους συναδέλφους που είχαμε με την Τεχνική Επιτροπή ήταν ευτυχισμένες συνεδριάσεις. Ένωσα για πρώτη φορά το αίσθημα της πληρότητας. Για να νιώθεις και μια πληρότητα μέσα στην Κύπρο, πρέπει να είσαι με κάποιον Τουρκοκύπριο, Μαρωνίτη, Αρμένιο, Λατίνο. Μου έχει γίνει πια συνείδηση και το έχω κάνει περιεχόμενο της ζωής μου ότι η πολιτιστική κληρονομιά δεν είναι μόνο τα μνημεία, δεν είναι μόνον οι μνήμες είναι και οι άνθρωποι, είναι ο λαός της Κύπρου, οι άνθρωποι της Κύπρου, Ελληνοκύπριοι, Τουρκοκύπριοι Αρμένιοι Μαρωνίτες Λατίνοι, όλοι είμαστε πολιτιστική κληρονομιά. Κάθε μνημείο που εγκαινιάσαμε είχε τη δική του ιστορία, ήταν αποκάλυψη για μένα και φαντάζομαι για τον καθένα που ήθελε να προσεγγίσει αυτά τα θέματα.

Ο Θέμος δεν θα διαφωνεί, προχθές που πήγαμε στα Γέναγρα, τί συνδυασμός ήταν εκείνο το μνημείο, ιστορίας, παραδόσεων, Βενετσιάνικων, Οθωμανικών, Ρωμαϊκών Ελληνικών, Ορθόδοξων, Καθολικών. Σπηλιά που θα πρέπει να ήταν τάφος Ρωμαϊκός και έγινε κομμάτι της εκκλησίας, τοίχος που ήταν οχυρό Ενετικό, περιοχή που ήταν Οθωμανοί Σπαχήδες, εκκλησία Ορθοδόξων. Βρείτε μου λογαριασμό σε αυτόν τον τόπο αγαπητοί μου φίλοι, τί είμαστε, ποιοι είμαστε, και πώς πρέπει να λογαριάσουμε τον τόπο μας και τον πολιτισμό μας. Είναι καθοριστικό αυτό το σημείο. Το βάζουν μπροστά μας τα ίδια τα μνημεία μας.

Ναι είμαστε πλειοψηφία οι ελληνοκύπριοι, υπήρχε ένας ελληνικός χαρακτήρας της Κύπρου, δεν ήμασταν όμως μόνοι. Από τη στιγμή που πήγαμε να μονοπωλήσουμε, δεν μας παραδέχτηκε ο άλλος και μας χτύπησε. Όταν αρνηθείς τον άλλο, σε αρνείται και εκείνος, αν τον παραδεχτείς θα σε παραδεχτεί και εκείνος. Αυτή είναι η ιστορία των μνημείων, είναι η ιστορία της πολυπολιτισμικής Κύπρου. Η πολυπολιτισμική Κύπρος όπως την εκφράζουν τα μνημεία της.

Αυτή η Τεχνική Επιτροπή εγκαινίασε μνημείο των Τσερκέζων, τί σημαίνει Τσερκέζοι; Ήρθαν από τον Καύκασο στην Κύπρο έκαναν χωριό δικό τους, έκαναν και το τζαμί τους, έζησαν στην Κύπρο, αφομοιώθηκαν με μας, και έφεραν και τις συνήθειες τις δικές τους. Έχουμε τους Αρναούτηδες, του Βασίλη Μιχαηλίδη, και το Αρναούτ Τζαμί, που είναι οι Αλβανοί. Έχουμε τους Ιλλύριους, έχουμε τους Σύρους, νόμιζα ότι ήταν μόνο από το καιρό των βυζαντινών, διαβάζοντας Λεόντιο Μαχαιρά είδα ότι ήρθαν Συριανοί στη Κύπρο από το καιρό των Φράγκων. Έχουμε το Συριανοχώρι, έχουμε κόσμο που ήρθε εδώ και ταυτίστηκε μαζί μας. Έχουμε τους Τουρκοκύπριους, τους Τούρκους που ήρθαν, έμειναν και αυτοί αιώνες. Όλοι αυτοί ταυτίστηκαν με τον τόπο την ιστορία και την παράδοση του, όλοι πρόσθεσαν τη δική τους κουλτούρα, τα δικά τους μνημεία, τους δικούς τους χώρους, οι Ενετοί, οι Φράγκοι, οι Βενετσιάνοι.

Όλο αυτό το μείγμα που λέγεται Κύπρος, αυτό τον πλούτο το τεράστιο, αντί να το λογαριάσουμε ως πλούτο ως πλεονέκτημα, στην αντίληψη πολλών εκλαμβάνεται ακόμα και τώρα ως μειονέκτημα.

Το Υφυπουργείο Πολιτισμού εντοπίζει τον πολιτισμό της Κύπρου στον ελληνορωμαϊκό κτλ. Περιορίζουμε την ιστορία των 11000 χρόνων σε μια συγκεκριμένη περίοδο και παραγνωρίζουμε όλες τις άλλες. Εάν θέλουμε πράγματι σε αυτόν τον τόπο να κατανοήσουμε ποιοι είμαστε, κοντά στους Ελληνοκύπριους υπάρχουν οι Τουρκοκύπριοι, οι Λινοπάμπακοι, και βλέπεις T/K ακόμα και σήμερα να σου λένε ξέρεις «εγώ είμαι Λινοπάμπακος», υπάρχουν οι Μαρωνίτες, οι Αρμένιοι, οι Λατίνοι και όλοι οι άλλοι που ήρθαν και άφησαν τη δική τους σφραγίδα Φράγκοι, Βενετσιάνοι, Οθωμανοί, Βρετανοί. Αν παραδεχτούμε αυτό το μείγμα των ανθρώπων, αν κατανοήσουμε την ιστορία της Κύπρου, τη φυσιολογία της, την κοινή μας μοίρα, έχουμε ελπίδες για συμπόρευση και κοινή σωτηρία. Αν δεν επιβιώσουν οι Τουρκοκύπριοι, δεν επιβιώνουμε ούτε οι Ελληνοκύπριοι. Θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι δεν είναι μόνο τα μνημεία που κινδυνεύουν αλλά και ο λαός της Κύπρου. Όλοι μαζί αντιμετωπίζουμε θανάσιμο κίνδυνο, όχι ότι θα πέσει ατομική βόμβα και θα εξαφανιστούμε όπως τη Χιροσίμα, εκείνο που μας απειλεί είναι η φθορά, η παρακμή, η διάβρωση. Έτσι

λοιπόν, όλα μας επιβάλλουν να ξαναλογαριάσουμε τη ζωή μας και να οραματιστούμε την αυριανή Κύπρο. Μα θα μου πείτε, πόσοι είμαστε για να την οραματιστούμε, για να πετύχουμε ένα διαφορετικό μέλλον. Φίλες και φίλοι, είναι αρκετό από κάπου να προβάλλει ένα φως που να φωτίζει την πορεία μας. Κάποτε, μέσα στις κατάλληλες συνθήκες, αυτό το φως θα μπορέσει να φουντώσει και να σκορπίσει τα σκοτάδια που μας περιβάλλουν. Και να υποτιμούμε και τις δικές μας δυνάμεις. Ναι, ξέρουμε ότι δεν είμαστε μόνοι, ότι υπάρχουν οι δυνάμεις της αλλαγής που μπορούν σαν να έρθει η στιγμή να οικοδομήσουμε, όλοι μαζί, την αυριανή Κύπρο της Ειρήνης, του πολιτισμού, την πολυπολιτισμική Κύπρο με τα μνημεία της με τους ανθρώπους της.

Ευχαριστώ